

АЎТАРСКІЯ НЕАЛАГІЗМЫ І ІХ РУСКАМОЎНЫЯ ПЕРАКЛАДНЫЯ ЭКВІВАЛЕНТЫ (на матэрыяле беларускай паэзіі XX – пачатку XXI ст.)

А. Я. МАНТУР^{1*}

^{1*}Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Аналізуюцца асаблівасці перакладу на рускую мову індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў, створаных паэтамі XX – пачатку XXI ст. (на прыкладзе твораў Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Уладзіміра Дубоўкі, Васіля Зуёнка, Янкі Купалы). Устанаўліваюцца частотныя прыёмы і спосабы перакладчыцкіх карэляцый (транслітарацыя, асноўныя віды мадыфікацый) пры перадачы наватвораў. На аснове колькаснага аналізу выяўляецца ступень адэкватнасці перакладчыцкіх аўтарскіх новаўтварэнняў арыгіналу.

Ключавыя словы: аўтарскі неалагізм; пераклад; ступень адэкватнасці арыгіналу; транслітарацыя; поўны эквівалент; частковы эквівалент; перакладчыцкія мадыфікацыі.

АВТОРСКИЕ НЕОЛОГИЗМЫ И ИХ РУССКОЯЗЫЧНЫЕ ПЕРЕВОДЧЕСКИЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ (на материале белорусской поэзии XX – начала XXI в.)

Е. Е. МАНТУР¹⁾

¹⁾Белорусский государственный университет, пр. Независимости, 4, 220030, г. Минск, Республика Беларусь

Анализируются особенности перевода на русский язык индивидуально-авторских неологизмов, созданных белорусскими поэтами XX – начала XXI в. (на примерах стихов Рыгора Бородулина, Нила Гилевича, Владимира Дубовки, Василя Зуёнка, Янки Купалы). Устанавливаются частотность приемов и способов переводческих корреляций (транслитерация, основные виды модификаций) при передаче неологизмов оригинального текста. На основе структурно-семантического анализа выявляется степень адекватности переводимых авторских новообразований оригиналу.

Ключевые слова: авторский неологизм; степень адекватности оригиналу; транслитерация; полный эквивалент; частичный эквивалент; переводческие модификации.

AUTHOR'S NEOLOGISMS AND ITS TRANSLATED EQUIVALENTS (by example of Belarusian poetry of XX – early XXI century)

A. J. MANTUR^a

^aBelarusian State University, Nezavisimosti avenue, 4, 220030, Minsk, Republic of Belarus

The peculiarities of translation of individual and author's neologisms in original and translated works of Belarusian poetry XX – early XXI century (by example of poetry of Ryhor Borodulin, Uladzimir Dubouka, Nil Gilevich, Yanka Kupala, Vasil Zujonak) are analyzed in the article. Different methods and means of translation correlations of individual stylistic formations of the original text are determined, the degree of adequacy of translated units are pointed out.

Key words: author's neologism; translation; the degree of adequacy; transliteration; complete equivalent; incomplete equivalent.

Образец цитирования:

Мантур А. Я. Аўтарскія неалагізмы і іх рускамоўныя перакладныя эквіваленты (на матэрыяле беларускай паэзіі XX – пачатку XXI ст.) // Веснік БДУ. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. 2016. № 3. С. 54–60.

For citation:

Mantur A. J. Author's neologisms and its translated equivalents (by example of Belarusian poetry of XX – early XXI century). *Vesnik BDU. Ser. 4, Filalogija. Zhurnalistyka. Pedagogika.* 2016. No. 3. P. 54–60 (in Belarus.).

Автор:

Елена Евгеньевна Мантур – аспірантка кафедры гісторыі беларускага языка філалагічнага факультэта. Научный руководитель – доктор філалагічных навук, прафесар Н. Г. Пригодич.

Author:

Alena Mantur, postgraduate student at the department of history of Belarusian language, faculty of philology.
e_mantur@tut.by

Для таго каб адлюстраваць у тэксце перакладу моўнае майстэрства аўтара мастацкага твора, перакладчыку неабходна перадаць характэрныя для арыгінала вобразнасць, метафарычнасць, псіхалагізм. Перакладчык не можа камбінаваць моўныя сродкі на свой густ, паколькі павінен улічваць структуру арыгінальнага тэксту і аўтарскую задуму. Пры параўнанні перакладных твораў з арыгінальнымі можна заўважыць, што ў некаторых выпадках тэксты перакладзены слова ў слова, але часам яны маюць істотныя разыходжанні.

Для тэорыі перакладу асабліваю цікавасць уяўляюць індывідуальна-аўтарскія неалагізмы (аказіяналізмы), паколькі іх перадача на мове-рэцыпіенце, у якой не існуе гатовых адпаведнікаў-эквівалентаў для гэтай катэгорыі слоў, патрабуе ад перакладчыка прафесійнага майстэрства.

Аўтарскія неалагізмы ў беларускім пісьменстве маюць даўнюю традыцыю ўжывання, яны выкарыстоўваліся яшчэ ў выданнях Францыска Скарыны, Памвы Бярынды, Лаўрэнція Зізанія, Афанасія Філіповіча, Мялецця Сматрыцкага і іншых аўтараў. Індывідуальна-аўтарская словатворчасць была надзвычай пашыранай з'явай у 1920–30-я гг. Па-майстэрску трапныя неалагізмы стваралі класікі беларускай літаратуры Янка Купала (напрыклад, словы *квольнік*, *скурганіў*, *грызанёр*) і Якуб Колас (*цёмнакрыліць*, *санцавей*, *іскраззяны*). Шмат аказіяналізмаў сустракаецца і ў творах іншых беларускіх пісьменнікаў: Рыгора Барадуліна (*Глінамесы лепяць гаршкі*), Ніла Гілевіча (*Меў дар маўлення смехатворац*), Леаніда Дранько-Майсюка (*Якія там зданіліся караблі*), Алесея Звонака (*Адшуміць кастрычнік жаўталісты*).

Традыцыйна пад аўтарскімі неалагізмамі разумеюць створаныя пісьменнікамі, грамадскімі дзеячамі словы, якія выступаюць у якасці сродкаў выразнасці ў пэўным кантэксце. Як правіла, аказіяналізмы не атрымліваюць шырокага распаўсюджвання, не ўваходзяць у актыўны слоўнікавы склад мовы. У навуковай літаратуры такія адзінкі кваліфікуюцца як індывідуальна-стылістычныя, або аўтарскія, наватворы, аказіянальныя словы (лац. *occasia* 'выпадак'), гэта значыць адзінкі, створаныя «на выпадак». Не зафіксаваныя ў слоўніках, аўтарскія неалагізмы захоўваюць сваю навізну на працягу доўгага часу, з'яўляюцца фактамі маўлення толькі пэўнай асобы або замацоўваюцца ў нейкім кантэксце – найперш у мастацкіх творах, інакш кажучы, яны ўласцівы выключна мове аўтара-стваральніка [1].

У беларускім мовознаўстве вывучэнне індывідуальна-аўтарскай моватворчасці прыкметна актывізавалася з 1980-х гг. Сярод грунтоўных прац, прысвечаных гэтай праблеме, вылучаюцца даследаванні Г. І. Басавай, У. А. Бобрыка, І. П. Казейкі, В. А. Зразікавай, Н. У. Чарнаброўкінай, М. В. Шабовіча. Лексікалагічны аналіз аказіянальных слоў прыводзіцца ў асобных артыкулах А. Я. Баханькова, М. Г. Булахава, М. Р. Прыгодзіча і іншых даследчыкаў.

Разам з тым многія пытанні аўтарскай неалагізацыі патрабуюць далейшага вывучэння і ўдакладнення. Датчыцца гэта і праблемы перакладу аказіяналізмаў на іншыя, у тым ліку блізкароднасныя, мовы.

Пераклад – гэта комплексны працэс. Для перадачы тэксту арыгінала патрэбна не толькі знайсці адпаведныя словы з аналагічнымі сэнсавай і граматычнай характарыстыкамі ў мове-рэцыпіенце, але і захаваць у перакладзе стылістычныя асаблівасці тэксту. Перакласці – значыць выказаць сродкамі адной мовы тое, што выказана на мове іншай.

Асноўная праблема, якая ўзнікае пры перакладзе аўтарскіх неалагізмаў, звязана з дакладным разуменнем іх значэння. Высвятленне семантыкі наватвора можа вырашацца шляхам выкарыстання розных прыёмаў – найперш праз словаўтваральны і лексіка-семантычны аналіз.

Пры перакладзе важна захоўваць спецыфіку арыгінальных аўтарскіх лексем, асабліва ў тых выпадках, калі яны нясуць значную сэнсавую нагрузку, дапамагаюць дакладна выразіць думку, стварыць непаўторны вобраз. Аўтарскія неалагізмы патрабуюць ад перакладчыкаў большай увагі пры выбары лексем-карэлятаў, паколькі існуе небяспека страціць неабходную ступень адпаведнасці пры перадачы гэтых слоў.

Крыніцамі матэрыялу нашага даследавання сталі паэтычныя творы Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Уладзіміра Дубоўкі, Васіля Зуёнка, Янкі Купалы і пераклады на рускую мову адпаведных вершаў (перакладчыкі – В. Арцёмаў, С. Гарадзецкі, М. Ісакоўскі, Д. Кавалёў, М. Камісарова, Н. Кіслік, Я. Мазалькоў, В. Нікіфаровіч, В. Салаўёва, В. Тарас, Я. Хялемскі і інш.). Усяго намі прааналізавана 750 індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў і іх рускамоўных адпаведнікаў, якія можна падзяліць на пяць груп паводле адэкватнасці/неадэкватнасці арыгінала.

Усе выяўленыя ў перакладах на рускую мову адпаведнікі аўтарскіх неалагізмаў можна падзяліць на пяць груп.

1. **Поўныя эквіваленты** – адпаведнікі, якія цалкам супадаюць з арыгіналам паводле структуры і семантыкі. Такія словы абазначаюць назвы прадметаў: *аэраполе* (*полацкае*) – *аэрополе* (*полоцкое*), *непрабудкі* (*санлівыя*) – *непробудки* (*сонливые*), *электракобра* (*шустрая*) – *электрокобра* (*умная*); прыметы: *бульбападобная* (*планета*) – *бульбоподобная* (*планета*), *вечнашумныя* (*сосны*) – *вечношумные* (*сосны*), *снежнарутая* (*Дзятлінка*) – *снежнорутая* (*Дятлинка*); дзеянні: *атаманіць* (*казаки*

атаманяць) – **атаманить** (чубы казачьи атаманят), **крявянець** (крявянее туман) – **кровенеть** (кровенеет черный туман) і інш. Поўныя эквіваленты складаюць 22,2 % выяўленых намі лексем, адпаведных аўтарскім неалагізмам. Асноўным спосабам захавання арыгінальных наватвораў у перакладзе на рускую мову выступае транслітарацыя – засваенне функцыянальнага аналага праз дакладную перадачу літар адной мовы літарамі або спалучэннем літар другой мовы: **глінамесы** – **глиномесы**; **бульбаконы** – **бульбоконы**; **грызанёр** (крытык) – **грызонёр** (критик); **касалапіна** – **косолапіна** і інш. Параўнаем фрагменты двух твораў і іх пераклады.

*Гэта ў нас
Працуе добра
Шустрая **электракобра**.
У разетку хвост уткні –
І любуйся з чысціні! [2, с. 16].*

*Умная **электракобра!**
Лишь воткнешь
В розетку
Хвост –
Занимает кобра пост... [3, с. 24].*

*Сябры мае – настаўнікі праз год,
На месяц для калгаса **бульбаконы** –
Да вашай вёскі – што той пераход! –
За ноч праджгали б добрых дзве Еўропы [4, с. 71].*

*Друзья мои – учителя вот-вот,
На месяц для колхоза **бульбоконы** –
К деревне вашей – что тот переход! –
В ночь отшагали б добрых две Европы! [5, с. 43].*

Перакладчык твора В. Зуёнка свядома ўводзіць транслітараваны аўтарскі неалагізм у рускамоўны тэкст для перадачы на лексічным узроўні нацыянальнай адметнасці арыгінала.

2. **Частковыя эквіваленты** – адпаведнікі, якія толькі ў пэўнай ступені перадаюць значэнне і марфалагічную структуру аўтарскага наватвора. Знайсці дакладныя сэнсавыя і стылістычныя адпаведнікі індывідуальна-аўтарскім неалагізмам у іншай мове няпроста, таму ў кантэксце перакладу аказіяналізмы могуць замяняцца словамі, якія маюць з імі частковыя супадзенні ў структуры і значэннях.

Да частковых эквівалентаў адносяцца такія пары слоў, як **воўк-ненажэра** (ходзіць) – **волк** (неподалёку), **зялёна** (цвіло ў вачах) – **зелень** (в глазах стояла), **ліставей** (замёў) – **листва** (заметен листвой), **небазвон** (вечаровы) – **небосклон** (вечерних звезд), **святальна** (узыхдзе імя) – **сиянье** (четыре буквы взойдут), **снегавей** (конница снегавей) – **снежный** (снежною конницей) і інш. Пры гэтым варта адзначыць, што ўжыванне частковых эквівалентаў з'яўляецца найбольш пашыраным прыёмам пры перакладзе аўтарскіх неалагізмаў (33,2 %), аднак гэты спосаб часта прыводзіць да пэўных семантычных страт.

*Замёў каторы **ліставей**, –
На шчодрой далані планеты
Былі
ад бульбінак драбней... [6, с. 138].*

*А на ладони у планеты,
Курчавой заметен **листвой**,
Не больше
чем картошка эта... [6, с. 139].*

*Каб на сівярах марозна было,
Каб не збілася з ног **снегавей** конница,
Пакінула мянена зямлі
Цяпло... [6, с. 310].*

*Чтобы следы мои
Не замело,
Чтоб не робел
Пред **снежною** конницей... [6, с. 311].*

Як бачым, рускамоўныя адпаведнікі ў большасці выпадкаў супадаюць па змесце з аўтарскімі неалагізмамі, і толькі некаторыя з іх не ўтрымліваюць усяго сэнсавага напаўнення арыгінальных лексем. У выніку пэўная частка семантыкі аказіяналізмаў пры перакладзе губляецца. Падабраныя адпаведнікі толькі прыблізна нагадваюць арыгінал, пры гэтым лексічнае значэнне захоўваецца часткова, можа змяняцца і марфалагічная структура слова.

3. **Перакладчыцкія мадыфікацыі (трансфармацыйныя адпаведнікі)** – моўныя адзінкі, якія ў рознай ступені адлюстроўваюць значэнне аўтарскіх неалагізмаў. Яны прадстаўлены нешматлікай групай адпаведнікаў (10,6 %). Даследчыкі ў галіне тэорыі перакладу да гэтага часу не прыйшлі да адзінага погляду адносна сутнасці паняцця трансфармацыі. Калі гаварыць пра класіфікацыю перакладчыцкіх мадыфікацый, то большасць даследчыкаў (Л. С. Бархударэў, Л. К. Латышаў, В. Н. Камісараў, Я. І. Рэцкер, А. Д. Швейцэр) сыходзяцца ў тым, што яны падзяляюцца на лексічныя, граматычныя (марфалагічныя) і змешаныя (комплексныя).

Паводле вызначэння А. М. Лапцёнкі, трансфармацыйныя адпаведнікі – семантычна тоесныя адзінкі, утвораныя шляхам перабудовы лексем арыгінала на розных структурных узроўнях [7, с. 34]. Мадыфікацыйныя адпаведнікі аўтарскіх неалагізмаў часцей за ўсё маюць комплексны характар, розныя віды трансфармацый узаемазвязаны: марфалагічная мадыфікацыя адбываецца разам з сінтаксічнай, з якой, у сваю чаргу, узаемадзеінае і лексічная мадыфікацыя. У сувязі з гэтым можна вылучыць такія віды трансфармацый, як марфалага-сінтаксічныя, лексіка-сінтаксічныя і лексічныя.

Пры **марфалага-сінтаксічнай мадыфікацыі** лексічнае значэнне слова, ужытага ў арыгінальным тэксце, захоўваецца і перадаецца словам іншай марфалагічнай структуры: суфіксальны назоўнік **зялёнасьць** (*жывы шацёр зялёнасьці*) замяняецца прыметнікам **зелёный** (*зелены свой шатер*), суфіксальны назоўнік **разбойшчына** (*шалёна-дзікая*) – прыметнікам **разбойничья** (*сила дикая*), прыметнік **ярны** (*палетак*) – назоўнікам **ярь** (*на поле ранней яри*) і інш.

*Вяснуецца ў полі з сяўнёю,
П'е жніўнем з ламоткіх крыніц* [4, с. 5].

*Весною оно клин засекает,
В страду не жалеет лаптей* [5, с. 5].

Сустракаюцца выпадкі замены лексем з прэфіксамі беспрыставачнымі ўтварэннямі.

*Пяскоў спачылі караваны –
Перагарбела ў дзюнах даль.
Упарта глебу вырывае
З-пад каранёў
Стыхія хваль...* [6, с. 284].

*Суровый ветер гикнет, дунет –
Шторм налетает,
Ураган!
И горбятся у моря дюны –
Седой усталый караван...* [6, с. 288].

Аказіянальныя прыметнікі і прыслоўі ў рускамоўных тэкстах могуць перадавацца праз параўнанні. Так, напрыклад, у перакладзе вершаў прыметнік **святлісты** быў заменены на канструкцыю **как светлый**, прыслоўі **зімова** (*на души*), **завейна** (*адной галінцы застацца*) – адпаведна параўнаннямі **как зима**, **сурова**; **как ветка перед зимою**.

*У белай кофточцы шаўковай,
І валасы – святлісты шоўк.
Глядзіць разгублена наўкола...* [8, с. 24].

*Она в нарядной кофте белой,
Коса блестит, как светлый шелк.
Вдруг огляделась орбело...* [9, с. 27].

Пры **лексіка-сінтаксічнай мадыфікацыі** замест адной арыгінальнай аўтарскай лексемы ўжываюцца словазлучэнні розных тыпаў, сярод якіх найчасцей сустракаюцца спалучэнні назоўніка з прыназоўнікам.

*У вясёлках купайся цвятлівых,
Ласкай сэрца, душу супакой* [10, с. 135].

*В цвете радуг веселых купайся,
Лаской наши сердца успокой* [11, с. 432].

*Арлом узносілі на скалах,
Карону клалі ў міртных хвалях...* [10, с. 39].

*Орлами выше круч взлетали,
Венки из миртов заплетали...* [11, с. 143].

Назоўнікі-наватворы звычайна перакладаюцца словазлучэннямі тыпу *назоўнік + назоўнік у родным склоне*, *назоўнік + прыметнік*, дзе прыметнік удакладняе, канкрэтызуе значэнне назоўніка: **небазор** (*не іскрыцца*) – **даль небес** (*не іскрится*), **новаўсходы** (*рунь рунее новаўсходаў*) – **новь всходов** (*встала новь богатых всходов*), **харчзапасы** (*папоўніць*) – **продуктовые прыпасы** (*пополнить*), **яснагляд** – **ясный взор** і інш.

*Глянё – на выстаўцы і вокал,
Дзе ні кіне вокам сокал,
Рунь рунее новаўсходаў
Поля фабрык і заводаў* [12, с. 113].

*И куда ни глянет око,
Здесь, на выставке широкой,
Встала новь богатых всходов
Поля, фабрик и заводов* [11, с. 56].

*Маладыя заговоры
Ў ход пусці, сатвары;
Яснаглядам доли, горы
Асвяці, прыбярэ* [12, с. 66].

*Молодые заговоры
В ход пусти, сотвори,
Ясным взором доли, горы
Освети, уברי* [11, с. 468].

Разнавіднасцю лексіка-сінтаксічнай мадыфікацыі з'яўляецца апісальны пераклад. Перадача аўтарскага неалагізма пры гэтым ажыццяўляецца шляхам тлумачэння пры дапамозе словазлучэнняў. Аўтарскія неалагізмы ў такіх выпадках атрымліваюць двухслоўныя эквіваленты, якія дастаткова поўна перадаюць сэнс арыгінальных лексічных адзінак: **азярняціць** (*поле*) – **бросать зерна** (*в землю*), **звіліна-думка** – **мозговая «Извилина»**; **намосціць** (*мост*) – **проложит** (*мост*) і інш.

*Скідае куточак,
Азярняціць поле, –
Бач, пагналі далей,
Гоняць без патолі!* [12, с. 146].

*Борозду поднимет,
Кинет в землю зерна.
А его и в шею, –
И бредет покорно* [11, с. 255].

*Не масточак,
а мост
мы **намосцім** за вас.
Не масточак,
а мост
мы праложым такі,
каб яго не скранулі
ніколі вякі [13, с. 441].*

*Не мосточек,
а мост
возведем мы за вас,
Не мосточек,
а **мост**
мы **проложим** такой,
чтоб не сдвинуть его
ни водой, ни бедой [14, с. 106].*

Аказіяналізм *азярняціць* мае значэнне ‘пасеяць зерне, кінуць зерне’. У перакладзе на рускую мову гэта паняцце падаецца апісальна праз стылістычна нейтральныя словы *кинуть зерна*. Аўтарскі неалагізм *намосцім* ‘пракладзём мост’ перакладаецца двухслоўным эквівалентам *мост проложим*.

Пры аналізе рускамоўных перакладаў можна заўважыць і больш складаныя трансфармацыі, у выніку якіх адбываюцца змены ў структуры цэлага сказа і павялічваецца колькасць лексем.

*Абздзіртус з віцебскай глыбінкі!
Калі паштэт я ем усмак –
Ён, здыхля, душыцца ад слінкі,
Глядзіць у рот мне, як жабрак! [8, с. 36].*

*По всем статьям он мне не ровня!
Когда рубаю я паштет –
Слюною давится деревня,
Рублевки нету на обед [9, с. 39].*

*І захлыну абшар
Зялёнаю крывёю.
Мне **лівень-жыццядар**
Ахвяраваў прыволле [15, с. 469].*

*Мне **дарит ливни май** –
Плачу душистой данью.
Вновь затоплю сарай
своей зелёной дланью! [16, с. 213].*

У прыведзеных прыкладах адбылося семантычна-кантэкстуальнае нарашчэнне (*абздзіртус – он мне не ровня, лівень-жыццядар – дарит ливни май*), якое ўзмацніла і пашырыла аўтарскі кантэкст.

4. Пры **функцыянальных заменах** (27,8 %) ужытыя перакладчыкамі адпаведнікі абазначаюць не тоесныя арыгіналу паняцці. У такіх выпадках назіраецца выкарыстанне зусім іншых лексічных адзінак, якія не маюць ні сэнсавага, ні марфалагічнага падабенства з арыгінальным наватворам: *гойна – горно; мірганка – улыбка, небакрай* (увясь за звыклы небакрай) – *суета* (взлетать над суетой); *сябрынны* (круг) – *знакомо* (весьма); *цямрысты* (пакутаю цямрыстай) – *хочеть гнасться* (за счастьем) і інш.

*Далей пакруцім круг **сябрынны!**
Чаго, напрыклад, хмурыць лоб
Ля боку ўласнай палавіны
Пляменнік Сохвіі Пракоп? [8, с. 36].*

*Все это нам весьма знакомо.
А вот с чего там хмурит лоб
Возле жены своей законной
Племянник Софии – Прокоп? [9, с. 39].*

*Меў дар маўлення **смехатворац.**
І ўсе браты сябе не раз
На тым лавілі, што гавораць
«Нутром» ягоных слоў і фраз [8, с. 20].*

*Был дядька дока в разговорах.
И братья, в общем-то, не раз
В своих использовали спорах
«Нутро» его крылатых фраз [9, с. 24].*

Для таго каб захаваць у тэксце перакладу вобразнасць зыходнага тэксту, перакладчыкі ажыццяўляюць пэўныя змены. Аказіянальныя адзінкі – часткі лексічнай моўнай сістэмы. Сэнсавае або семантычнае структура такіх лексем унікальная, а таму можа не мець у мове перакладу эквівалентных у семантычным і структурным планах адзінак.

Калі казаць пра пераклад асобнай аказіянальнай лексемы, то неабходна ўлічваць ролю кантэксту, у якім яна функцыянуе. У гэтым выпадку перакладчык шукае адпаведнік аказіянальнага слова, які будзе падыходзіць для канкрэтнай сітуацыі.

У цэлым у разгледжаным матэрыяле агульны стыль перакладаў і стыль арыгінальных твораў супадаюць. Мова перакладу адпавядае асноўным стылістычным патрабаванням: яна выразная, стылістычна матываваная, а выкарыстаныя перакладчыкам адпаведнікі найбольш мэтазгодныя для выражэння пэўнага зместу і з’яўляюцца дарэчнымі для дадзенага кантэксту.

5. Пры аналізе перакладазнаўчых стратэгіяў заўважаюцца **пропускі** (апушчэнні) аўтарскіх неалагізмаў у рускамоўных тэкстах (6,2 %). Іх наяўнасць можна патлумачыць немагчымасцю падабраць эквіваленты да пэўных аўтарскіх наватвораў. Так, у вершаваных перакладах няма аналагаў да такіх аўтарскіх неалагізмаў, як *звідна* (карміла агонь), *лосьна* (у *Белавежы – лосьна*), *перамірг* (ліхтарны), *пяшаначка* (*Крыся была пяшаначка ў сям’і*), *форміць* (*хто форміў на форме*), *чаўнадзюбец* (*насіць такія дзюбы*) і інш.

*Звідна карміла агонь з рукі,
Яму выбірала кавалкі ласья –
Бяросту... [6, с. 310].*

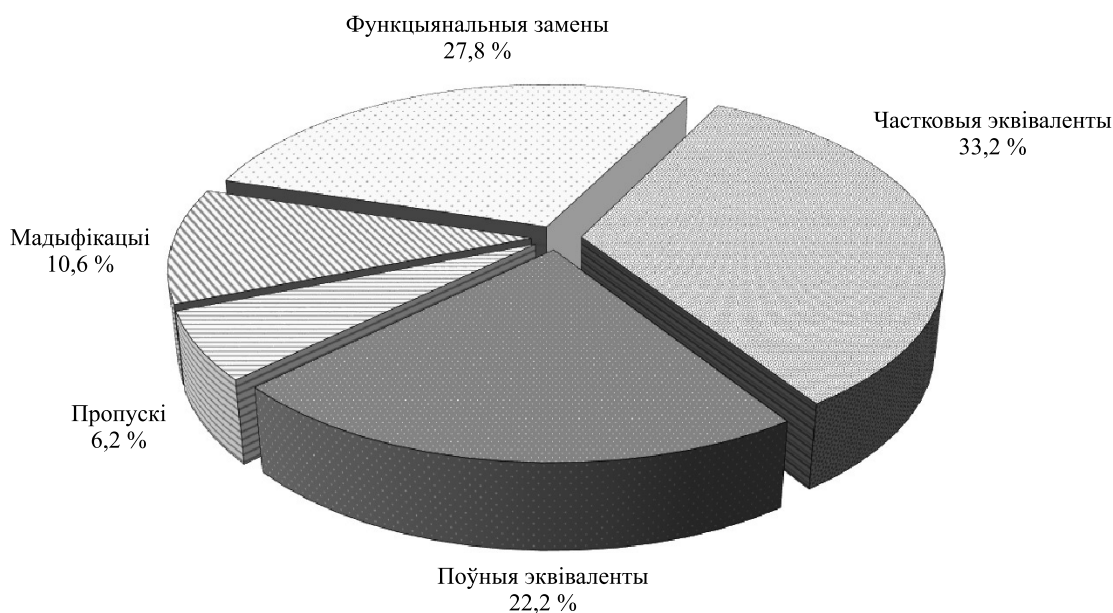
*Пламя печное кормила из рук
Тонкой берестой... [6, с. 311].*

*Помніць крумкач стары,
Як збівалі снег серабрысты
З ялін сялянскія бунтары,
І каліноўцы, і дэкабрысты [15, с. 38].*

*От зари до зари
Мерзли в степи пуржистой
Бородатые бунтари,
Стойкие декабристы [16, с. 264].*

Семантыка вершаваных радкоў пры перакладзе зацямяецца. У выніку адбываецца разыходжанне з тэкстам арыгінала па змесце, пераклад губляе дакладнасць, у ім страчваецца глыбіня арыгінальнага твора.

Колькасна-суадносны аналіз структурна-семантычных груп перакладчыцкіх трансфармацый у перакладах на рускую мову адлюстраваны на малюнку. Як бачым, пераважае эквівалентны пераклад, абсалютную большасць складаюць поўныя і частковыя эквіваленты (55,4 %). Мадыфікацыі (10,6 %) і пропускі (6,2 %) прадстаўлены нешматлікай колькасцю прыкладаў.

Колькасныя суадносіны структурна-семантычных груп перакладчыцкіх трансфармацый

Ужыванне поўных эквівалентаў сведчыць аб імкненні перакладчыкаў захаваць аўтарскія неалагізмы шляхам іх транслітарацыі, тым самым спрыяючы засваенню рускай мовай беларускіх функцыянальных аналагаў. Неабходнасцю зберагчы семантыку, вершаваны памер і рыфму тэксту арыгінала тлумачыцца ўжыванне перакладчыкамі частковых эквівалентаў.

Мадыфікацыйныя адпаведнікі перадаюць агульнае сэнсавое значэнне аўтарскіх неалагізмаў, могуць замяняць наватвор у рускамоўным тэксце словам, словазлучэннем з больш вузкім або шырокім значэннем.

Нарэшце, значным недахопам перакладу з'яўляюцца пропускі наватвораў. Часам перакладчык пакідае аўтарскія неалагізмы, якія нясуць значную сэнсавую і стылістычную нагрузку, без адпаведнага перакладу. Пропускі не дазваляюць стварыць тоесны тэкст, паўнаўвартасна перадаць стыль арыгінальнага твора.

БІБЛІАГРАФІЧНЫ СПІС (REFERENCES)

1. Прыгодзіч М. Р. З гісторыі вывучэння аказіянальнай лексікі беларускай мовы // Слова ў кантэксце часу: да 80-годдзя прафесара А. І. Наркевіча : зб. навук. пр. Мінск, 2009. С. 320–324 [Prygodzich M. R. Z gistoryi vyvuchjennja akazijanal'noj leksiki belaruskaj movy. Slova w kantjeksce chasu: da 80-goddzja prafesara A. I. Narkevicha : zb. navuk. prac. Minsk, 2009. P. 320–324 (in Belarus.)].
2. Барадулін Р. І. Ці пазяхае бегемот? Вясёлыя вершы, казкі, прыбабунькі. Мінск, 1981.
3. Барадулін Р. І. Кошки в лукошке. Весёлые стихи и сказки. Минск, 1985.

4. Зуёнак В. Маўчанне травы: паэма лёсу. Мінск, 1980.
5. Зуёнак В. Молчаніе травы. М., 1987.
6. Бародулін Р. І. Опрокинутое = Перакуленае. М., 2010.
7. Лаціёнак А. М. Лексіка-фразеалагічныя асаблівасці перакладаў твораў Івана Навуменкі на рускую мову ў аспекце праблемы эквівалентнасці : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01. Мінск, 2009.
8. Гілевіч Н. С. Родныя дзеці : раман у вершах. Мінск, 1985.
9. Гілевіч Н. С. Родныя дзеці : роман в стихах. М., 1988.
10. Купала Я. Поўны збор твораў : у 9 т. Мінск, 1996. Т. 2 : Вершы, пераклады (1908–1910).
11. Купала Я. Избранные произведения : в 2 т. М., 1953. Т. 1.
12. Купала Я. Поўны збор твораў : у 9 т. Мінск, 1997. Т. 3 : Вершы, пераклады (1911–1914).
13. Дубоўка У. Выбраныя творы : у 2 т. Мінск, 1965. Т. 2 : Паэмы, балады, казкі.
14. Дубовка В. Золотая ранніца : стихи, поэма, сказки. Л., 1961.
15. Бародулін Р. І. Збор твораў : у 5 т. Мінск, 1996. Т. 1.
16. Бародулін Р. І. Избранное : стихотворения, поэмы (1955–1983). М., 1985.

*Артыкул наступіў у рэдкалегію 21.09.2016.
Received by editorial board 21.09.2016.*